

بُرْهَانُ الْحِكْمَةِ

اندیشنامه انقلاب اسلامی (۶)

انقلاب شالوده‌شکن

تحلیلی بر ناکامی نظریات غربی در فهم و ارزیابی انقلاب کبیر اسلامی

بُرْهَانُ
الْحِكْمَةِ

کلن هانا برهان الحکمة انتشارات صادقون
www.BORHAN.ir

عنوان و نام پدیدآور : انقلاب شالوده‌شکن: تحلیلی بر ناکامی نظریات غربی در فهم و ارزیابی انقلاب کبیر اسلامی / نویسنده اندیشکده برهان.

مشخصات نشر : تهران: دیدمان، ۱۳۹۷

مشخصات ظاهري : ۷۰ ص.

فروست : اندیشنامه انقلاب اسلامی؛ ۶

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۳۱۱-۲۴-۳

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت : کتابنامه: ص. ۶۸.

عنوان دیگر : تحلیلی بر ناکامی نظریات غربی در فهم و ارزیابی انقلاب کبیر اسلامی.

موضوع : ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- نقد و تفسیر

Criticism and interpretation -- ۱۹۷۹, Iran -- History -- Islamic Revolution

موضوع : شناسه افزوده : اندیشکده برهان

رده بندي کنگره : DSR1551 ۱۳۹۷

رده بندي دیوبی : ۹۵۵/۰۸۳

شماره کتابشناسی ملی : ۵۴۱۷۷۹۲

انتشارات دیدمان
www.BORHAN.ir

عنوان:	انقلاب شالوده‌شکن
نویسنده:	اندیشکده برهان
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۶۳۱۱-۲۴-۳
نشر:	دیدمان
تاریخ انتشار:	۱۳۹۸
نوبت چاپ:	زمستان
شمارگان:	۲۰۰
قیمت:	۱۹۰۰۰ تومان

www.DidemanBook.ir
www.BORHAN.ir
info@borhan.ir

تهران، چهارراه شهید لواسانی، خیابان بوستان،
کوچه نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۴

تلفن: ۰۲۱-۲۶۱۵۳۲۹۱
پیامک: ۱۰۰۰۰۲۸۷

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

کلیه حقوق این اثر متعلق به «اندیشکده برهان» است و هرگونه نقل مطالب از آن صرفاً با ذکر منبع مجاز است.

فهرست

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه

فصل اول

۱۱	تبیین فرانظریه انقلاب اسلامی ایران.....
۱۱	ظرفیت انقلاب کبیر اسلامی فراتر از اندیشه تئوریسین های غربی انقلاب.....
۱۲	انقلاب ایران فراتر از نظریه های موجود انقلاب.....
۱۵	انقلاب اسلامی ایران موتور محرک «بیداری اسلامی» در منطقه.....
۱۵	معنویت تشیع و رهبری عامل جهش انقلاب به سمت پیروزی.....
۱۷	سیر تحولی دیدگاه مستشرقان نسبت به تاریخ انقلاب اسلامی .....
۱۸	ویژگی های مهم انقلاب اسلامی مورد توجه مستشرقین.....
۱۹	دیدگاه مستشرقین در مورد انقلاب اسلامی ایران.....
۲۱	چهار فرضیه در باب انقلاب اسلامی ایران.....
۲۳	جایگاه انقلاب اسلامی در سطح جهانی .....

فصل دوم

۲۷	نگاه اقتصاد مبنای به انقلاب کبیر اسلامی .....
۲۷	نقده تحلیل مارکسیستی تک خطی از انقلاب اسلامی.....
۳۱	نقدر و یکرد طبقاتی در تحلیل انقلاب اسلامی.....
۳۱	رویکرد طبقاتی به انقلاب.....
۳۳	ائتلاف انقلابی و نقش طبقه متوسط .....

فصل سوم

انقلاب کبیر اسلامی و نظریات ساختارگرا و پس از ساختارگرا	۳۷
بررسی جایگاه عاملیت در وقوع انقلاب اسلامی	۳۷
اجمالی از نظریات ساختارگرای انقلاب	۳۸
انقلاب اسلامی ایران نقیض مطالعات ساختارگرایی	۳۹
انقلاب اسلامی؛ انقلاب ایده و رهبری	۴۳
رویکرد فراساختارگرایانه به انقلاب	۴۴
رابطه ایدئولوژی و انقلاب	۴۵
رهبری انقلاب؛ کنشگر فرصت‌ساز	۴۶
ایدئولوژی و رهبری در انقلاب اسلامی ایران	۴۹
ایدئولوژی انقلاب اسلامی	۴۹
رهبری انقلاب اسلامی	۵۰

فصل چهارم

روایت پسانوگرا از انقلاب کبیر اسلامی	۵۵
تحلیل انقلاب اسلامی از منظر فوکو	۵۵
رخداد انقلاب و تاریخ در اندیشه پست‌مدرنیسم	۶۰
روایت تاریخ در اندیشه پست‌مدرن	۶۲
روایت انقلاب اسلامی در اندیشه پست‌مدرن	۶۳
تضاد ماهوی روایت پست‌مدرن از انقلاب اسلامی با حقیقت آن	۶۴

کتابنامه	۶۸
-----------------	-----------

رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی (قدس سرہ)

شما ملت ایران به واسطه اینکه متثبت به ایمان شده‌اید، توجه به خدا کردید، همه با هم به اسلام متوجه شده‌اید، احکام اسلام را خواستید، خداوند شما را نجات داد و نجات می‌دهد. نجات داد از این سد بزرگ استبداد، شکستید سد استبداد را و ظلمت‌ها را پس زدید، وارد در نور آزادی شدید؛ شکستید سد پیوستگی به غیر را – به واسطه ایمان – و وارد در نور استقلال شدید؛ شکستید اختناق‌ها و وابستگیها را، و وارد شدید در حقیقت اسلام؛ اسلام نور است، غیر اسلام ظلمات است. شما با توجه به خدا، با توجه به ائمه اسلام، با توجه به قرآن این سدها را شکستید؛ سدهایی که همه گمان می‌کردند ممتنع است شکستن آن؛ قدرت‌هایی که همه گمان می‌کردند محال است این قدرت‌ها شکسته شوند. حساب دنیا باطل شد، حساب‌های مادیین باطل شد. آن‌هایی که به خدا ایمان نداشتند، روی محاسباتشان، غیر معقول بود یک ملتی که هیچ ندارد بر قدرت‌هایی که همه چیز دارند غلبه کند! غیر معقول بود که دست اجنبي را که تا دندان مسلح بود به همه انواع سلاح‌ها، از مخازن‌شان قطع کند! آن‌ها حساب‌های مادی می‌کردند؛ با حساب مادی همان‌طور بود که آن‌ها می‌گفتند: روی قواعد عادت و ماده، ما نمی‌توانستیم غلبه کنیم؛ محال بود غلبه ما لکن آن‌ها حساب معنویات را نکرده بودند! ... شما سربازان اسلام، شما جوانمردان با ایمان، با ایمان خودتان شکستید این سد بزرگ را؛ شکستید این قوت طاغوتی را؛ این قوه شیطانی را، شما با ایمان این پیشرفت را کردید و حساب همه حسابگرهای مادی باطل شد. خداوند شما را پیروز کرد و خداوند شما را پیروز می‌کند، مدامی که به خدا توجه داشته باشید.

رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

عزیزان من! این انقلاب، پدیده بسیار عظیمی است. مسئله این انقلاب، حتی به تشکیل نظام جمهوری اسلامی، محدود نمی‌شود. این انقلاب، تاریخ را عوض کرده و یک راه جدید در مقابل بشر به وجود آورده است - چه برسد به ملت‌های اسلامی - این انقلاب، حادثه بی‌سابقه‌ای است. من یک وقت تاریخ انقلاب‌ها را مقایسه‌ای کوتاه کردم - میان این انقلاب و انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ شوروی سابق و انقلاب کبیر فرانسه در سال ۱۷۸۹؛ دویست و چند سال قبل - این‌ها با هم خیلی تفاوت دارد. اصلاً این انقلاب از نوع آن انقلاب‌ها نیست؛ پدیده عجیبی است. سیاستمداران باهوش صهیونیست دنیا دیده پاردم ساییده رند، فهمیدند که این انقلاب، انقلاب عظیمی است و باید با آن مقابله کنند. آن‌ها با این نیت، برنامه‌ریزی می‌کنند. آن‌ها درواقع از این حرکت عظیم در سطح تاریخ واهمه دارند؛ لذا برنامه‌ریزی‌های بلند مدت می‌کنند، برای این‌که بتوانند ملت و در درجه اول جوانان را - که جوانان امروز، در واقع همه جمعیت فرداست - از این انقلاب، جدا کنند.

بیانات در دیدار دانشجویان و دانشآموذان بسیجی طرح ولایت، ۱۳۷۸/۶/۱۳

پیشگفتار

بسم الله الرحمن الرحيم

يَأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرَهَنٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَأَنَّا إِلَيْكُمْ فُرَادٌ مُّنِيبُونَ

ای مردم! همانا برای شما از جانب پروردگارتان برهانی آمده است و ما نوری

روشنگر (قرآن) به سوی شما فروفرستادیم (نساء: ۱۷۴).

سپاس خداوندی را که بشر را به برهان حقانیت وجود ذی جود آخرين فرستاده اش و نور روشنی بخش کلام الله مجید هدایت کرد و ملت شریف ایران را با هدیه‌ی آسمانی انقلاب اسلامی و حیات در ذیل نعمت ولایت در مسیر رشد و تعالی قرار داد.

انقلاب اسلامی نعمت بی‌بدیلی بود که رهین ملت ایران شد تا مسیر تمدن‌سازی اسلامی و الگو شدن برای جهان بشریت را بپیماید و البته در این طریق، راه ناپیموده هنوز زیاد است و نیازمند گام‌هایی استوار و خردورزانه هستیم. اندیشکده‌ی برهان که متشکل از جمعی از فرزندان انقلاب اسلامی است، کانونی است فعال در زمینه‌ی تبیین گفتمان تمدن‌ساز انقلاب اسلامی. تلاش این مؤسسه‌ی اندیشه محور بر این است که با تکیه بر سرمایه و استعداد معرفتی-علمی نیروهای فرهیخته‌ی جریان انقلابی و ارزشی، به تبیین گفتمان انقلاب کمک کند و در مسیر تربیت نیروهای فکری تراز انقلاب اسلامی و یا به تعبیری، «مؤمن اندیشه ورز جهادی» بکوشد.

موسسه برهان مسیر مطلوب خود را حرکت در چارچوب الگوی امام-امت می‌داند

و بر این اساس، مبنای گفتمان‌سازی جهادگران فکری این اندیشکده بر پایه‌ی تبیین بیانات و دغدغه‌ها و مطالبات سیاسی-فرهنگی حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و تولید پژوهش‌های معرفتی و راهبردی معطوف به این مهم است. اندیشکده‌ی برهان بر آن است که در مسیر یک جهاد فکری و اعتقادی منسجم و متقن با پاسخگویی مستدل و منطقی به پرسش‌ها و مسئله‌های کنونی جامعه، گره‌گشایی از معضلات فکری و نظری و شبهه زدایی و تولید تحلیل و تأملات سالم و پالوده از کج اندیشی و انحراف، گام بردارد.

اندیشنامه حاضر به قلم جمعی از پژوهشگران اندیشکده برهان است که به تحلیل ناکامی نظریات غربی در فهم و ارزیابی انقلاب کبیر اسلامی می‌پردازد. لازم است از زحمات آقایان محمد رادمرد، محسن خاکی، محمد پورمحمد، امیرحسین شوقی، سیدمرتضی حسینی، حمیدرضا رحیمی، حسین صادقی و سید محسن موسوی زاده و خانم زهرا صادقی نقد علی که در نگارش این اثر مشارکت داشته‌اند، کمال سپاسگزاری به عمل آید.

امید است این اثر، گامی کوچک اما مؤثر در شناخت و تعمیق گفتمان تمدن‌ساز انقلاب اسلامی و بازخوانی اندیشه‌های ناب اسلامی و مورد رضایت پرچمدار هدایت بشر، حضرت ولی‌عصر (عج) قرار گیرد.

محمدجواد اخوان
مدیر اندیشکده برهان

مقدمه

تحلیل‌های مختلفی در زمینه چرایی به وجود آمدن انقلاب‌ها در دنیا ارائه شده است. برخی نظریات و تحلیل‌ها گرایشات ساختاری، برخی جامعه‌شناسانه، برخی اقتصادی و... دارند. تحلیل صحیح از علت‌های انقلاب می‌تواند منجر به کشف قوانین وقوع انقلاب و در نتیجه پیش‌بینی آن‌ها بشود. تا پیش از انقلاب اسلامی ایران جهان با سه نسل از نظریه‌پردازی‌های انقلاب مواجه شده بود و عموماً چنین حرکاتی در قالب همان سه نوع قابل دسته بندی بودند. تاریخ طبیعی انقلاب‌ها، نظریه‌های جامعه‌شناسختی و نظریات ساخت‌گرا، سه نسل عمدۀ نظریه‌هایی هستند که معتقد بودند توانایی پیش‌بینی و تحلیل هر نوع انقلابی را دارند. در سال ۱۹۷۹ اماً انقلابی رخ داد که به منزله نقیضی بر بسیاری از مبانی و پیش‌فرض‌های چنین نظریاتی محسوب می‌شد. به تعبیر جان فوران «آیا انقلاب ایران را باید به عنوان یک مورد منحصر به فرد، خلاف سایر انقلاب‌ها مورد بررسی قرار داد و یا اینکه علت انقلاب‌ها را باید در پرتو شواهد ایران مجددًا مورد مذاقه قرار داد؟»

از این پس انقلاب اسلامی موجب به وجود آمدن نسل چهارمی از نظریه‌های انقلاب می‌شود که در آن عامل فرهنگ نقش محوری را دارد. شوک نظری و عملی انقلاب اسلامی با سطحی از معنا و هویّت‌های فرهنگی و توجه به سهم مذهب و رهبری را تئوریزه می‌کند و نظریه‌های انقلاب را از قالب‌های خشک ساختاری و اقتصاد زده می‌رهاند. از همین رو در سال‌های اخیر برای تحلیل بسیاری از خیزش‌های مردمی

در جهان عرب تحت عنوان «بیداری اسلامی» نزدیک‌ترین فرضیه ممکن تجانس با انقلاب اسلامی ایران است و در علل افت و خیزهای بیداری اسلامی چارچوب نظری انقلاب اسلامی ایران است که راهگشا می‌باشد.

عمق و وسعت انقلاب اسلامی ایران که فراتر از تمدنیات ساختارگرایی و مارکسیستی بود سبب شده است تا چهار دهه در مقابل طوفان و بحران‌های ایجاد شده علیه خود مقاومت و ایستادگی نماید و از نهالی نوپا به درختی تناور بدل شود. این مهم در حالی اتفاق می‌افتد که انقلاب‌های همزاد با انقلاب اسلامی مثل انقلاب ۱۹۷۹ نیکاراگوئه با زمینه‌های مارکسیستی تنها یک دهه در مقابل ایالات متحده دوام آورد و شکست خورد. از این‌رو بازخوانی چرایی انقلاب اسلامی با نقد تئوری‌های ضيق و تنگ انقلاب در سایر اندیشه‌های جهان از لوازم معرفت و شناخت این مهم‌ترین رخداد قرن اخیر است.